

позитивное состояние, тем самым улучшая жизнедеятельность и повышают трудоспособность организма. Кроме этого, физическое воспитание является могущественным средством подготовки детей с нарушениями зрения к общественно-полезной работе и жизни в обществе.

Ключевые слова: физическое воспитание, слепые и слабовидящие дети, коррекция.

Forostayn O.I. Теоретическии and methodical bases of physical training of children of preschool age with sight infringements

The system of national education of Ukraine is defined by the requirement of a society of all-round intellectual, spiritually creative potential of national and general values, service of requirement of unity, a heredity. Sequences of educational influences of various social institutes, and also constant correction of training and educational process. Rational use of various means and physical training methods, helps to liquidate lacks of physical development and impellent sphere of children of preschool age with sight infringements, and also to improve visual functions. The analysis of the literary data testifies that preschool children with infringement of sight do not have any high-quality physical readiness for school. It reduces impellent activity, mobility of children at school. Qualified use of physical exercises during corrective work of children of preschool age allows to warn impellent lacks to normalise a course of physical development and considerably to overcome secondary infringements. Besides, physical preparation - powerful tools of preparation of children with sight infringements to socially useful work and life in a society.

Today there is no doubt that in the conditions of growth of volume and intensity of uchebno-informative activity, harmonious development of an organism of the child is impossible without optimisation of physical preparation, work of korrektsionno-rehabilitation work.

Keywords: physical training, blind and visually impaired children, correction.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2015 р.

Статтю прийнято до друку 14.05.2015 р.

УДК: 376-056.264

Хоменко С.О.

**ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ПІДБОРУ НАОЧНО-ДИДАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ
ПРИ ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ РАНЬОГО ВІКУ**

У статті досліджується проблема визначення основних вимоги до підбору наочно-дидактичних матеріалів для проведення логопедичної роботи з дітьми раннього віку. Здійснений аналіз наукової психолого-педагогічної літератури з питань сучасного стану організації корекційно-логопедичної роботи з дітьми раннього віку та визначення основних вимог до підбору наочно-дидактичного матеріалу при логопедичній роботі з дітьми даної категорії доводить актуальність обраної теми дослідження. Зазначено, що використання наочно-дидактичних посібників полегшує засвоєння матеріалів, сприяє формуванню сенсорних передумов для розвитку мовленнєвих умінь та навичок, уточненню і розширенню уявлень дітей, розвитку пізнавальної діяльності, створює сприятливий емоційний фон для проведення логопедичної роботи. Описано основні методичні вимоги, які необхідно враховувати, обираючи дидактичний матеріал. Обґрунтовано важливість організації корекційно-логопедичної роботи з дітьми раннього віку з опорою на чуттєві образи, що робить засвоєння мовленнєвих умінь і навичок конкретнішим, доступнішим, усвідомленим, а також підвищує ефективність логопедичної роботи. Представлений зразковий перелік посібників з вказівкою їх призначення, які необхідно мати в логопедичному кабінеті.

Ключові слова: дидактичний матеріал, порушення мовлення, діти раннього віку, логопедична робота.

Постановка проблеми. Ранній вік (від народження до трьох років) є одним з найважливіших етапів в розвитку дитини: цей період є сензитивним для розвитку багатьох функцій. Найактивніше розвиваються моторні функції, орієнтовно-пізнавальна діяльність, мовлення, а також формується особистість. Результати досліджень свідчать, що за останні роки тенденція до погіршення стану здоров'я дітей набула сталого характеру. Серед новонароджених кожне третє немовля має певні генетичні вади, а кожна 17 дитина народжується з психофізичними порушеннями різної етіології [6]. Загальновідомо, що однією з основних умов готовності дитини до успішного навчання в школі є правильна, добре розвинена мова. Як відмічають фахівці, вплив будь-яких, навіть незначних несприятливих чинників можуть позначитися на розвитку мовлення дитини. Крім того, наукові дослідження таких вчених, як Р. Болбі, Д. Вінник, М. Айнсворт, розроблені в 60-80-і роки, довели, що 85% мозку людини формується до трьох років і лише 15% після трьох років [7; 10]. Сприйняття матеріалу у дітей шести років в десять разів нижче, ніж у дітей до трьох років. Відповідно, чим раніше буде виявлений дефект і надана корекційна допомога, тим сприятливіші прогнози розвитку малюка.

Саме тому питання ранньої діагностики і абілітації немовлят, форм і методів роботи з дітьми раннього віку набувають особливої актуальності. На сьогоднішній день перед логопедами-практиками спеціальних закладів, які працюють з дітьми раннього віку з порушеннями психофізичного розвитку, в тому числі й мовленнєвого, постає проблема правильного підбору відповідних наочно-дидактичних

матеріалів для проведення логопедичної роботи.

Аналіз досліджень і публікацій. До сучасних публікацій з проблеми надання ранньої допомоги, в яких автори описують як методи діагностики, так і напрями корекційно-розвивального впливу, належать статті на основі досліджень Н. Аксаріної, О. Архіпової, А. Арушанової, М. Борисенко, О. Громової, Н. Жукової, О. Мастюкової, В. Петрової, О. Смірнкової, Г. Соломатіної. Аналіз наукових джерел та власні наукові розвідки дали можливість визначити найбільш відомі та ефективні методики корекційно-логопедичної роботи з дітьми раннього віку, представлені у вигляді ігор та занять, спрямованих на активізацію, удосконалення, формування і корекцію основних ліній розвитку дитини, які спеціалісти використовують у сучасній дитячій логопедичній практиці в спеціальних освітніх та реабілітаційних закладах, таких авторів, як: О. Архіпова, О. Баєнська, І. Виродова, М. Борисенко, Н. Лукіна, С. Гавріна, О. Герасімова, О. Грибова, О. Громова, Л. Давидович, Т. Датешидзе, Ю. Разєнкова, Т. Резніченко, О. Єлєцкая, О. Жукова, Л. Козирєва, Н. Матвєєва, Н. Натанова, Т. Новікова-Іванцова, О. Новіковська, А. Пришвіна, Ф. Сохін, Т. Філічова, С. Шаховська, О. Шевцова, О. Юрченко, О. Янушко та ін.

Метою даної статті є здійснення аналізу та синтезу психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження та визначення основних вимог до підбору наочно-дидактичного матеріалу при логопедичній роботі з дітьми раннього віку.

Відповідно до мети сформульовані наступні завдання:

1. Провести огляд спеціальної психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження.
2. Визначити основні вимоги до підбору відповідних наочно-дидактичних матеріалів для проведення логопедичної роботи з дітьми раннього віку.

Виклад основного матеріалу. Основною формою логопедичного впливу на дитину є спеціально організоване заняття, на якому провідна роль належить логопеду. На кожному з етапів логопедичної роботи ефективність оволодіння правильними мовленнєвими навичками забезпечується відповідною групою методів. У логопедичній роботі використовуються різні методи: практичні, наочні і словесні. Досвід спеціалістів-практиків свідчить, що саме від правильного вибору методів навчання залежить успішне засвоєння програмного матеріалу. При цьому необхідно пам'ятати про вікові особливості дітей, про форму провідної діяльності, про інші відхилення в розвитку, які характерні для дитини. Цій меті служить наочно-дидактичний матеріал.

Поняття *дидактичний матеріал* означає особливий тип наочного навчального посібника, переважно картинки, таблиці, набори карток з текстом, літерами, цифрами або малюнками тощо, які роздаються дітям для самостійної роботи на занятті та вдома або демонструються педагогом перед групою дітей [1]. Аналіз спеціальної літератури і досвід практичної діяльності показують, що використання наочно-дидактичних посібників полегшує засвоєння матеріалів, сприяє формуванню сенсорних передумов для розвитку мовленнєвих умінь та навичок, уточненню і розширенню уявлень дітей, розвитку пізнавальної діяльності, створює сприятливий емоційний фон для проведення логопедичної роботи.

Провідні дослідники в області логопедії, спеціальної психології, нейропсихології (Л. Виготський, О. Усова, О. Запорожець та ін.) стверджують, що сенсорний досвід є базовим для розвитку психіки дитини, він не ізольований від мовленнєвих процесів, а є ступенем їх формування [7]. Тому вся робота з дітьми раннього віку будується на чуттєвому пізнанні, тісно пов'язана з практичною діяльністю дитини, наочною ситуацією, з грою, з активізацією мовлення. Опора на чуттєві образи робить засвоєння мовленнєвих умінь і навичок конкретнішим, доступнішим, усвідомленим, підвищує ефективність логопедичної роботи.

Обираючи дидактичний матеріал, логопеду необхідно дотримуватися певних методичних вимог та принципів [2; 7; 10]:

1. Системність (матеріал систематизований, чітко і обгрунтовано виділені елементи змісту, теоретичної та практичної частин).
2. Доступність (наочно-дидактичний матеріал підібраний з врахуванням закономірностей становлення і розвитку вимовної сторони мовлення, включаючи формування звуків раннього онтогенезу, вікових й індивідуально-психологічних особливостей дитини).

3. Ілюстративність пропонованого матеріалу (яскравість зображення, великий розмір, відсутність зайвих деталей).

4. Варіативність (наочно-дидактичний матеріал і посібники можуть використовуватися на заняттях в різних варіантах; наявність завдань і вправ різного типу, їх збалансованість, актуальність).

5. Відповідність завданням логопедичної роботи на кожному конкретному етапі корекції.

Отже, використання наочно-дидактичних посібників підвищує ефективність логопедичної роботи при дотриманні певних методичних вимог та принципів.

Використання наочно-дидактичних матеріалів в корекційно-логопедичній роботі може переслідувати різні цілі: корекцію порушень сенсорної сфери (уявлень про колір, форму, величину і т.д), розвиток фонематичного сприйняття (на картинці знайти предмети, в назвах яких є потрібний для відпрацювання звук), розвиток звукового аналізу і синтезу (знайти предмети на сюжетній картинці, в назві яких 5 звуків), закріплення правильної вимови звуку, розвиток лексичного запасу слів, граматичної будови, зв'язного мовлення (складання розповіді по сюжетній картині, по серії сюжетних картин) [1; 7; 10].

Наочно-дидактичні матеріали є знаряддям праці педагога й інструментом пізнавальної діяльності дітей. Але слід розрізняти поняття «наочність» і «дидактичні матеріали». Дидактичні – більш ширше поняття. Сюди входять сукупність предметів, явищ, знаки, моделі дії, слово. Можна виділити наступні функції, які виконують дидактичні матеріали:

- реалізують принцип наочності;
- переводять абстрактні поняття в доступну для дітей форму;
- сприяють накопиченню чуттєвого, логічного досвіду і оволодінню способами дій;
- збільшують об'єм самостійної діяльності дітей;
- інтенсифікують процес навчання.

Вибір і використання тих чи інших дидактичних матеріалів визначається характером мовленнєвого порушення, змістом, дидактичними цілями і завданнями корекційно-логопедичного впливу, етапом роботи, віковими, індивідуально-психологічними особливостями дитини та ін.

Дидактичні матеріали можна розділити на наступні групи [2; 5]:

- комплекти наочно-дидактичного матеріалу;
- знаряддя для самостійних ігор та занять дітей;
- посібники для педагогів (підручники, методична література, конспекти, збірки дидактичних ігор та ін.);

-навчально-пізнавальні книги для дітей, зошити з друкарською основою.

Традиційно комплект наочно-дидактичного матеріалу ділиться на два види: демонстраційний і роздавальний. Демонстраційний матеріал відрізняється від роздавального розміром і призначенням. Так, демонстраційний матеріал більше за розміром і призначений для показу всій групі дітей. Тоді як роздавальний менше за розміром і призначений для роботи однієї дитини, тобто індивідуально [7; 8]. До першого відносяться: великі іграшки, полицки для показу предметів, великі картки з літерами, словами, цифрами і знаками, магнітна дошка та ін. Значення демонстраційного матеріалу полягає в тому, що з його допомогою можна зробити процес навчання цікавим, доступним і зрозумілим дітям, створити умови, чуттєву опору для формування конкретних уявлень для розвитку пізнавальних інтересів та здібностей [5; 9].

До другого відносяться: дрібні іграшки, дрібні площинні зображення та картки з цифрами, знаками, малюнки та ін. Значення роздавального полягає, передусім, в тому, що він дає можливість надати процесу навчання дієвий характер, включити дитину безпосередньо в практичну діяльність.

Наочний матеріал повинен відповідати певним вимогам [3;4]:

- предмети і їх зображення мають бути відомі дітям з навколишнього життя;
- необхідно різноманітиту дидактичний матеріал, який можна було б сприймати різними органами чуття (на слух, зором, на дотик);
- наочний матеріал має бути динамічним і в достатній кількості; відповідати гігієнічним, педагогічним і естетичним вимогам.

Також особливі вимоги пред'являються до методики використання наочного матеріалу. При

підготовці до заняття педагог ретельно продумує, коли (у якій частині заняття), в якій діяльності і як буде використаний наочний матеріал. Необхідно правильно дозувати наочний матеріал, адже на результатах навчання негативно позначається як недостатнє його використання, так і надлишки.

Представимо зразковий перелік посібників з вказівкою їх призначення, які необхідно мати в логопедичному кабінеті [3]:

1. Для обстеження і розвитку слуху:

- набір звучачих предметів (брязкальце, бубон, дудочка, барабан, свисток)
- співаючі іграшки-півник,пташка:
- красиві яскраві іграшки (лялька, ведмедик, машина, годинник, зайчик та ін.

2. Для обстеження і розвитку фонематичних процесів:

- картинки-слова, близькі за звуковим складом: рак-лак-мак-бак; ком-лом;
- набір предметних картинок, картки-сигнали, які діти показують, почувши правильний варіант слова;

слова;

• схема слова-паперова смужка, розділена на три частини, що означають початок, середину і кінець слова (для визначення позиції звуку в слові).

3. Для розвитку словника:

- набір картинок, іграшок, що зображують тварин і їх дитинчат;
- набір картинок, що зображують предмети і частини предметів;
- набір предметних картинок із зображенням різних продуктів харчування;
- картинки із зображенням домашніх, диких тварин, тварин з країн Півночі;
- набір предметів лялькових меблів або відповідні картинки:
- набір картинок, до яких підбираються антоніми;
- муляжі або предметні картинки із зображенням овочів;
- набір картинок, що зображують різні фрукти, картинка із зображенням склянки з соком;
- картинки із зображенням транспорту;
- зображення членів сім'ї, що виконують різні дії: бабуся в'яже, мама варить обід і т. ін.;
- набір картинок із зображенням птахів, тварин, комах;
- набір картинок із зображенням людей різних професій.

4. Для розвитку граматичної сторони мовлення:

• дидактична лялька з предметами одягу, взуття, головних уборів відповідно до сезонів або відповідні картинки (вживання іменників в знахідному відмінку однини і множини);

• картинки, що зображують предмети (наприклад, ключ, замок, молоток, тарілка), необхідні в побуті (вживання іменників в орудному і родовому відмінках);

• набори картинок, що зображують людей різних професій і знаряддя їх праці (вживання іменників в давальному відмінку);

• картинки із зображенням одного, двох, п'яти предметів (узгодження іменників з числівниками 1, 2, 5);

• набір опорних слів-карток, картинки символи прийменників (складання граматично правильного речення);

• набори картинок із зображенням тварин, птахів та їх корму (вживання іменників в орудному відмінку);

• картинки, що зображують тварин, птахів та частини тіла (вживання іменників в орудному відмінку);

• картинки із зображенням тварин, птахів та їх дитинчат (вживання іменників у родовому відмінку, складання складносурядних речень);

• набір картинок із зображенням предметів без якої-небудь деталі (вживання іменників однини і множини в родовому відмінку).

5. Для розвитку зв'язного мовлення:

- серії послідовних сюжетних картинок від простих за змістом (2 - 3) до складніших (3 - 5);

- сюжетні картинки на певні лексичні теми;

- схеми для складання описових оповідань;
 - опорні сигнали для оповідань.
6. Для формування правильної вимови :
- набір звуків-символів;
 - серії предметних картинок для постановки звуків, що відносяться до різних фонемних груп : голосні, свистячі, шиплячі, африкати, сонорні, глухі і дзвінкі, тверді і м'які;
 - дидактичний посібник Г. Й. Блінової « Подолання мовленнєвих вад дітей » та « Дидактичний матеріал для виправлення мовленнєвих недоліків » А. Я. Мальярчука;
 - серії картинок С. С. Большакової « Робота логопеда з дошкільнятами » для відпрацювання складової структури слів.
7. Для розвитку дихання і голосу:
- набір вітрячків;
 - паперові кораблики, місткість для води;
 - складені з паперу легенькі пташки.
8. Для розвитку дрібної моторики :
- кнопкова мозаїка; трафарети різної складності; пірамідки;
 - посібник «Збери намиста» – набір великих дерев'яних намист з отворами для шнура, шнур;
 - рахункові палички в пеналах (2-3 набори).
9. Для розвитку немовленнєвих процесів :
- розвиваюча гра Б.П. Нікітіна «Склади квадрат»;
 - набір картинок для виділення четвертого зайвого;
 - набір предметних картинок – відгадок до загадок;
 - набір геометричних форм «Знайди таку ж фігуру»;
 - набір предметних, сюжетних картинок, що відрізняються декількома деталями «Знайди відмінності»;
 - набір сюжетних картинок з реальними і вигаданими ситуаціями і т. д.
- Отже, характер наочно-дидактичного матеріалу у кожному конкретному випадку залежатиме:
- від віку дитини (чим менше дитина, тим реалістичнішими мають бути об'єкти, що пропонуються дитині);
 - від рівня розвитку мовлення (чим нижче рівень розвитку мовлення дитини, тим реальнішим має бути матеріал, що пропонується);
 - від рівня психічного розвитку дитини;
 - від рівня научуваності дитини (матеріал, що пропонується, має бути досить освоєний дитиною).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, все вищесказане дозволяє зробити висновок про те, що використання наочно-дидактичних посібників значно полегшує засвоєння матеріалів, сприяє формуванню сенсорних передумов для розвитку мовленнєвих умінь та навичок, уточненню і розширенню уявлень дітей, розвитку пізнавальної діяльності, створює сприятливий емоційний фон для проведення логопедичної роботи. При цьому важливо дотримуватися основних вимог до підбору наочно-дидактичних матеріалів для проведення логопедичної роботи з дітьми раннього віку.

Подальше коло досліджень може бути спрямоване на вивчення проблеми розробки нових та удосконалення існуючих технологій корекційно-логопедичної роботи із затримкою пізнавального та мовленнєвого розвитку, орієнтованих на ранній вік.

Використана література

1. Вікіпедія – вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Дидактичний_матеріал. – Назва з екрану.
2. Дидактические игры и занятия с детьми раннего возраста. Пособие для воспитателей дет. садов / Под ред. С. Л. Новоселовой. – М.: «Просвещение». Изд. 4-е, испр. – 1985. – 156 с.
3. Забаровская Ю. И. Методические рекомендации по организации работы учителя-логопеда в ДООУ [Електронний ресурс] / Ю. И. Забаровская // – Режим доступу: <http://nsportal.ru/shkola/korreksionnayapedagogika/library/2010/11/22/metodicheskie-rekomendatsii-po-organizatsii-0>. – Назва з екрану.

4. **Зайченко** І. В. Педагогіка: навч. посібник [для студ. вищих пед. навч. закл.] / І. В. Зайченко – К.: «Освіта України», 2006.- 528 с.
5. **Карапузова** Н. Д. Основи педагогічної ергономіки: навч. посібник для вузів / Н. Д. Карапузова, Є. А. Зімниця, В. М. Помогайбо. - К. : Академвидав, 2012. - 192 с.
6. **Ковальчук** А. Ю. Характеристика соціально-демографічної ситуації та соціально значущих захворювань в Україні [Електронний ресурс] / А. Ю. Ковальчук // Укр. мед. часоп. –2014 г. – № 1 (99) – I/II. – Режим доступу: <http://www.umj.com.ua/article/71500/xarakteristika-socialno-demografichnoi-situacii-ta-socialno-znachushhix-zaxvoryuvan-v-ukraini>. – Назва з екрану.
7. **Логопедия**: учебник для студ. дефектол. фак. пед. высш. учеб. заведений / под ред. Л.С. Волковой. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2007. – 703 с.: ил. – (Коррекционная педагогика).
8. **Мойсеюк** Н. Є. Методи навчання. Педагогіка: навч. посібник / Н. Є. Мойсеюк . – Вінниця, 1998. – с. 201-210.
9. **Освітні технології** : навч.-метод. посіб. / Пехота О. М., Кітченко А. З., Любарська О. М. та ін. // За ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2003. – 255 с.
10. **Чепурина** И. В. Стимулирование речевого развития детей раннего возраста как средство логопедической профилактики / И. В. Чепурина // Актуальные задачи педагогики: материалы III междунар. науч. конф. (г. Чита, февраль 2013 г.). – Чита: Издательство Молодой ученый, 2013. – С. 69-72.

References

1. **Vikipediya** – vilna entsiklopediya [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://uk.wikipedia.org/wiki/Didaktichnij_materlal. – Nazva z ekranu.
2. **Didakticheskie** igry i zanyatiya s detmi rannego vozrasta. Posobie dlya vospitateley det. sadov / Pod red. S. L. Novoselovoy. – M.: «Prosveschenie». Izd. 4-e, ispr. – 1985. – 156 s.
3. **Zabarovskaya** Yu. I. Metodicheskie rekomendatsii po organizatsii raboty uchitelya-logopeda v DOU [Elektronniy resurs] / Yu. I. Zabarovskaya // – Rezhim dostupu:<http://nsportal.ru/shkola/korreksionnayapedagogika/library/2010/11/22/metodicheskie-rekomendatsii-po-organizatsii-0>. – Nazva z ekranu.
4. **Zaychenko** I. V. Pedagogika: navch. posibnik [dlya stud. vischih ped. navch. zakl.] / I. V. Zaychenko – K.: «Osvita Ukrayini», 2006.- 528 s.
5. **Karapuzova** N. D. Osnovi pedagogichnoyi ergonomiki: navch. posibnik dlya vuziv / N. D. Karapuzova, E. A. Zimnitsya, V. M. Pomogaybo. - K. : Akademvidav, 2012. - 192 s.
6. **Kovalchuk** A. Y. Harakteristika sotsialno-demografichnoyi situatsiyi ta sotsialno znachuschih zahvoryuvan v Ukrayini [Elektronniy resurs] / A. Yu. Kovalchuk // Ukr. med. chasop. –2014 g. – № 1 (99) – I/II. – Rezhim dostupu: <http://www.umj.com.ua/article/71500/xarakteristika-socialno-demografichnoi-situacii-ta-socialno-znachushhix-zaxvoryuvan-v-ukraini>. – Nazva z ekranu.
7. **Logopediya**: uchebnik dlya stud. defektol. fak. ped. vyssh. ucheb. zavedeniy / pod red. L.S. Volkovoy. – 5-e izd., pererab. i dop. – M.: Gumanitar. izd. tsentr VLADOS, 2007. – 703 s.: il. – (Korreksionnaya pedagogika).
8. **Moyseyuk** N. E. Metodi navchannya. Pedagogika: navch. posibnik / N. E. Moyseyuk . – Vinnitsya, 1998. – s. 201-210.
9. **Osvitni** tehnologii : navch.-metod. posib. / Pehota O. M., Kiktenko A. Z., Lyubarska O. M. ta In. // Za red. O. M. Pehoti. – K. : A.S.K., 2003. – 255 s.
10. **Chepurina** I. V. Stimulirovanie rechevogo razvitiya detey rannego vozrasta kak sredstvo logopedicheskoy profilaktiki / I. V. Chepurina // Aktualnye zadachi pedagogiki: materialy III mezhdunar. nauch. konf. (g. Chita, fevral 2013 g.). – Chita: Izdatelstvo Molodoy ucheniy, 2013. – S. 69-72.

Хоменко С. О. Основные требования к подбору наглядно-дидактического материала при логопедической работе с детьми раннего возраста.

В статье исследуется проблема определения основных требований к подбору наглядно-дидактических материалов для проведения логопедической работы с детьми раннего возраста. Осуществленный анализ научной психолого-педагогической литературы по вопросам современного состояния организации коррекционно-логопедической работы с детьми раннего возраста и определения основных требований к подбору наглядно-дидактических материалов при логопедической работе с детьми данной категории доводит актуальность избранной темы исследования. Отмечено, что использование наглядно-дидактических пособий облегчает усвоение материалов, способствует формированию сенсорных предпосылок для развития речевых умений и навыков, уточнению и расширению представлений детей, развития познавательной деятельности, создает благоприятный эмоциональный фон для проведения логопедической работы. Описаны основные методические требования, которые необходимо учитывать, выбирая дидактический материал. Обоснована важность организации коррекционно-логопедической работы с детьми раннего возраста с опорой на чувственные образы, что делает усвоение речевых умений и навыков конкретнее, более доступным, осознанным, а также повышает эффективность логопедической работы. Представленный образцовый перечень пособий с указанием их назначения, которые необходимо иметь в логопедическом кабинете.

Ключевые слова: дидактический материал, нарушение речи, дети раннего возраста, логопедическая работа.

Khomenko S. O. Basic requirements for selection of visual learning materials for speech and language therapy of early age children.

The article discusses issues of basic requirements for selection of visual learning materials for speech and language therapy of early age children. The performed analysis of scientific psychological and educational literature on the current state of correctional work and speech therapy with early age children and determination of basic requirements for selection of visual learning

materials for speech and language therapy of children of this category proves importance of the chosen research topic. It is noted that use of visual learning manuals facilitates learning, facilitates sensory preconditions for development of language patterns and skills, promotes refinement and expansion of children perceptions, development of cognitive activities, and creates a favourable emotional background for speech and language therapy. The article describes the basic methodological requirements that should be taken into account at choosing of learning materials. It was substantiated an importance of organization of correctional work and speech therapy with early age children on the base of sensual images, with the help of which mastering of speech skills becomes more specific, accessible, conscious and speech and language therapy as a whole becomes more effective. An exemplary list of manuals with indication of their purpose that should be at a logopedic room is included into the article.

Keywords: learning materials, speech disorders, early age children, speech and language therapy.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2015 р.

Статтю прийнято до друку 26.05.2015 р.

Рецензент: д.п.н. Гладуш В. А.

УДК 376-056:37.015.3

Хворова Г.М.

КОМПЕТЕНТНОСТНИЙ ПІДХІД ДО ПИТАНЬ ВЗАЄМОДІЇ БАТЬКІВ З ФАХІВЦЯМИ В КОРЕКЦІЙНІЙ ОСВІТІ ДІТЕЙ З ПОЛІСИСТЕМНИМИ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ

Стаття присвячена науковому обґрунтуванню та практичній реалізації компетентностного підходу до питань взаємодії батьків з фахівцями в корекційній освіті дітей з полісистемними порушеннями розвитку. Наведена порівняльна характеристика існуючих підходів до означеного питання (практичний – патерналіський підхід, психотерапевтичний підхід, родинно-центрований супровід, наративний підхід). Розкрити зміст та цілі адаптації Методики Незавершених Ситуацій (МНС) для діагностики і формування компетентності батьків дітей з полісистемними порушеннями розвитку. Показано, що компетентність батьків дітей з полісистемними порушеннями розвитку складається з трьох складових: взаємодія з дитиною, взаємодія з навколишнім середовищем, забезпечення якості життя.

Ключові слова: компетентностний підхід до взаємодії батьків та фахівців, патерналіський підхід, наративний підхід, методика незавершених ситуацій.

Емпіричний аналіз наявної теорії та практики взаємодії батьків дітей з полісистемними порушеннями розвитку з фахівцями демонструють застарілість та обмеженість існуючих поглядів на проблему. Історично склалися наступні підходи до означеного питання:

1. **Практичний – патерналіський підхід.** Відображається у базисно зверхньому ставленні співробітників закладів, фахівців до батьків (навіть коли батьки старші за віком, вищі за рівнем освіти, мають великий батьківський досвід). У такій моделі стосунків фахівці беруть на себе роль «дорослих», відводячи батькам роль «підлітків», яким весь час розповідають про їх обов'язки та дають різноманітні доручення. Такий підхід, як правило, є частиною «корпоративного стилю» державних корекційних закладів традиційно ще з радянських часів. Він призводить до конфронтації висококомпетентних батьків з фахівцями закладу, крайнім ступенем якої є повна відмова батьків від взаємодії, в тому числі – утримання від користування послугами державної системи корекційної освіти, оскільки такі батьки прагнуть бути «дорослими» та брати участь у прийнятті важливих рішень. Зміна такого становища можлива тільки внаслідок повної зміни акцентів у цьому питанні: фахівці та адміністрація закладу має вважати батьків в першу чергу - не «помічниками, соратниками, виконавцями корекційно-педагогічної роботи» (хоча ці ролі та функції батьків ми не вважаємо несуттєвими) – а «роботодавцями» та «замовниками послуг» усієї системи корекційної освіти та конкретних фахівців зокрема. У найближчому майбутньому, внаслідок демократичних перетворень у країні, що зараз відбуваються, варто очікувати, що батьки будуть вільно обирати заклади для отримання реабілітаційних та освітніх послуг і цей батьківський вибір буде впливати на обсяг фінансування закладу, розмір заробітної платні фахівців тощо (варто зазначити що, в недержавних закладах батьки вже фактично і є роботодавцями, думка та бажання яких суттєво впливає на роботу фахівців). Побудова в Україні громадянського суспільства неминуче призведе до того, що не система реабілітації та її представники будуть «працювати з батьками», а висококомпетентні батьки будуть працювати з системою з метою зробити її придатною задовольнити їх потреби у якісних реабілітаційних послугах на сучасному світовому рівні.

Як вважає, О.Романчук, [4, с.149] «в Україні, як і в більшості західних країн донедавна, у стосунку між батьками та фахівцями переважає модель експертного домінування фахівців над батьками. Відповідно до цієї моделі, фахівці є головними експертами щодо дитини, тобто вони самі